

Justyna Żulewska-Wrzosek, *Rozmowa bez porozumienia. O deficytach pragmatycznych w dysfunkcjach prawej półkuli mózgu*, Warszawa 2021, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, ss. 123

Recenzowana publikacja dotyczy pragnozji – zaburzeń językowych i komunikacyjnych u osób z uszkodzeniami zwykle prawej półkuli mózgu, które nazywane są też „nieafatycznymi” zaburzeniami mowy lub dyspragmatyzmem. Zaburzenia te występują dość często i stanowią istotny problem społeczny. W neurologopedii, psychologii klinicznej, neurologii i psychiatrii pragnozja nie jest problemem całkiem nowym, od końca XX wieku jest coraz pełniej opisywana w literaturze przedmiotu, ale w praktyce klinicznej wciąż nastrocza wielu trudności diagnostycznych i terapeutycznych. Objawy pragnozji ujawniają się przede wszystkim w interpretowaniu i realizowaniu językowych reguł komunikacyjnych: społecznych, sytuacyjnych i pragmatycznych, co doprowadza do zakłóceń w procesie porozumiewania się.

W zamierzeniu Autorki monografia ma charakter przeglądowy, jest próbą podsumowania stanu badań nad skutkami uszkodzeń prawej półkuli mózgu, usystematyzowaniem zbioru danych z różnych, często rozproszonych opracowań naukowych. Publikacja ma charakter przeglądowy, systematyzuje wielospecjalistyczną wiedzę na temat objawów uszkodzeń mózgu u osób dorosłych, w tym zwłaszcza prawej półkuli.

Wartość tego opracowania nie ogranicza się jednak do konstatacji o klinicznych objawach pragnozji, monografia z pewnością może być źródłem wiedzy dla niespecjalistów i inspiracji dla badaczy skupiających swoje zainteresowania naukowe nad relacją mózg – umysł – język. Co prawda, książka nie jest podręcznikiem akademickim, ale cechuje się istotnymi walorami dydaktycznymi i z pewnością stanie się użyteczną lekturą dla studentów, a także przyczyni się do spopularyzowania wiedzy o biologicznych mechanizmach językowych zachowań człowieka w szerszym kręgu czytelników.

Już tytuł publikacji, *Rozmowa bez porozumienia. O deficytach pragmatycznych w dysfunkcjach prawej półkuli mózgu*, w sposób intrygujący i celny wprowadza w istotę problematyki, której dotyczy, a zgrabny wstęp określa teoretyczną perspektywę dalszej części opracowania. Monografia składa się z dwu komplementarnych względem siebie części. W części pierwszej (s. 13–40), zatytułowanej *Anatomia funkcjonalna ośrodkowego układu nerwowego*, Autorka prezentuje biologiczne podstawy zachowań językowych człowieka. Informacje teoretyczne uporządkowane są w obrębie trzech podrozdziałów: 1. *Struktury kory mózgowej i ich funkcje*, 2. *Asymetria półkul mózgowych*, 3. *Najczęstsze przyczyny uszkodzenia mózgu*. Tytuły podrozdziałów sformułowane są czytelnie i odpowiadają treściom w nich zamieszczonym. Treści omawiane są według założeń koncepcji psychomorfologicznej, czyli konkretne funkcje psychiczne odnoszone są do poszczególnych struktur

centralnego układu nerwowego. W drugiej części opracowania, zatytułowanej *Zaburzenia w zakresie sprawności językowych i komunikacyjnych u osób z uszkodzoną prawą półkulą mózgu* (s. 41–95), Autorka prezentuje kliniczny obraz pragnozji. Specyficzne dla tego zaburzenia objawy zaburzeń językowych i komunikacyjnych Autorka porządkuje w obrębie czterech podrozdziałów: 1. *Zaburzenia w percepcji i ekspresji stanów emocjonalnych*, 2. *Zaburzenia leksykalno-semantyczne*, 3. *Zaburzenia w przetwarzaniu treści humorystycznych i metaforycznych*, 4. *Zaburzenia procesów tworzenia i odbioru dyskursu*. Całość opracowania opatrzona jest spisem treści, wstępem, zakończeniem, bibliografią, spisem rycin i tabel, co należy uznać za kanoniczny porządek monografii naukowej. Należy podkreślić, że tezy zawarte w monografii są dobrze udokumentowane, literatura przedmiotu cytowana w pracy i przywoływana w licznych odwołaniach bibliograficznych jest aktualna, szeroka, dobrze wyselekcjonowana i reprezentatywna dla podjętej tematyki. Monografia odznacza się bardzo dobrze przemyślaną strukturą, logiką wywodu i precyzją w prezentacji danych źródłowych.

Monografia Justyny Żulewskiej-Wrzosek to opracowanie prezentujące podstawową, empirycznie zweryfikowaną wiedzę o pragnozji. Szeroka perspektywa teoretyczna, spójna i kompletna struktura, właściwy dystans wobec prezentowanych koncepcji nadają temu opracowaniu wysokie walory poznawcze i dydaktyczne. Publikacja z pewnością znajdzie czytelników wśród specjalistów zajmujących się skutkami uszkodzeń mózgu dla funkcjonowania człowieka (logopedów, psychologów, neurologów i psychiatrów). Stanowiąc podstawowe kompendium wiedzy o zaburzeniach językowych i komunikacyjnych u osób z uszkodzeniami prawej półkuli mózgu, będzie ważną pozycją w zestawie lektur dla studentów nauk humanistycznych, społecznych, medycznych oraz nauk o zdrowiu, a także interesującą lekturą dla wszystkich, którzy pragną wzbogacić swoją wiedzę o neurobiologicznych uwarunkowaniach interakcji międzyludzkich.

Jolanta Panasiuk, prof. UMCS dr hab.
Katedra Logopedii i Językoznawstwa Stosowanego
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie